

คุณลักษณะชุมชนสันติสุข: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานี

จิราภรณ์ เรืองยิ่ง¹ ดนุวัศ สุวรรณวงศ์²
สุทธิศักดิ์ น้าทิพย์³ ฮานีซะห์ บินยูไซ๊ะ⁴

(Received: April 8, 2025; Revised: October 2, 2025; Accepted: December 19, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิยามและคุณลักษณะชุมชนสันติสุข
ในบริบทจังหวัดปัตตานี และเพื่อยืนยันองค์ประกอบคุณลักษณะชุมชนสันติสุข
จากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานี ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี เริ่มจากการวิจัย
เชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน จาก 4 กลุ่ม
ประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สังกัดศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
และนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน และสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน
ส่วนการยืนยันองค์ประกอบคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองประชาชน
ในจังหวัดปัตตานีใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่มีอายุระหว่าง
20 – 60 ปี ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 150 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Email: jiraporn.r@psu.ac.th

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Email: danuvat.s@psu.ac.th (Corresponding Author)

³ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนปัตตานี วิทยาลัยชุมชนปัตตานี จังหวัดปัตตานี Email: suthisak.num@pncc.ac.th

⁴อาจารย์ วิทยาลัยชุมชนปัตตานี จังหวัดปัตตานี Email: haneesah.bin@pncc.ac.th

หลายขั้นตอน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.812 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรม JASP ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย 5 มิติที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างดี ($\chi^2 = 158.312$, $df = 96$, $p < .001$, $\chi^2/df = 1.649$, $CFI = 1.015$, $TLI = 1.137$, $RMSEA = 0.038$, $SRMR = 0.053$) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.84 – 0.93 โดยเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) มิติผู้นำ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.93 มีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และความชอบธรรม การมีคุณธรรมจริยธรรมและบารมี 2) มิติทางจิตใจ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.92 มีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การยอมรับและเข้าใจความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม และการยึดโยงกับวิถีศรัทธาท้องถิ่น 3) มิติทางปัญญา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.91 มีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ การยึดมั่นในหลักการไม่ใช้ความรุนแรง และการมีกระบวนการและกลไกจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ 4) มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89 มีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ ความมั่นคงทางรายได้ การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเอง การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานทางกายภาพ และความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และ 5) มิติทางสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.84 มีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมในกระบวนการพัฒนา การตระหนักรู้และรวมพลังทางสังคม การยอมรับความหลากหลายและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพิงทางสังคม

คำสำคัญ: ชุมชนสันติสุข คุณลักษณะชุมชนสันติสุข การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จังหวัดชายแดนภาคใต้

Peaceful Community Attributes: A Confirmatory Factor Analysis of Public Perspectives in Pattani, Thailand

Jiraporn Ruangying¹ Danuvat Suwanvong²

Suthisak Namtip³ Hanisah Binyusof⁴

Abstract

This study examined the definition and characteristics of a Peaceful Community in Pattani Province and confirmed its structural components from residents' perspectives. A mixed-methods design was employed. The qualitative phase involved in-depth interviews with 12 key informants, including local government administrators, community leaders, SBPAC officials, and community development scholars, complemented by an eight-person expert focus group. The quantitative phase surveyed 150 residents aged 20–60 using a multi-stage sampling method. Data were collected via a questionnaire with a reliability coefficient of .812 and analyzed through Confirmatory Factor Analysis (CFA) using JASP. The findings indicate that the

¹Assistant Professor, Dr., Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University. Email: jiraporn.r@psu.ac.th

²Assistant Professor, Dr., Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University
Email: danuvat.s@psu.ac.th (Corresponding Author)

³Director, Pattani Community College, Pattani Province. Email: suthisak.num@pncc.ac.th

⁴Lecturer, Pattani Community College. Email: haneesah.bin@pncc.ac.th

characteristics of a Peaceful Community in the context of Pattani Province comprise five dimensions, which are strongly supported by empirical data ($\chi^2 = 158.312$, $df = 96$, $p < .001$, $\chi^2/df = 1.649$, $CFI = 1.015$, $TLI = 1.137$, $RMSEA = 0.038$, $SRMR = 0.053$) with factor loadings ranging from 0.84 to 0.93. The dimensions, in order of descending factor loadings, are as follows: 1) Leadership (0.93), with key indicators including vision and legitimacy, ethics, and moral authority; 2) Emotional (0.92), with key indicators including self-awareness and understanding of others, acceptance and understanding of social and cultural diversity, and connection to local belief systems; 3) Intellectual (0.91), with key indicators including commitment to non-violence and the use of peaceful conflict management processes and mechanisms; 4) Physical and Economic (0.89), with key indicators including income security, economic participation, self-reliance, access to physical infrastructure, and equitable access to public health services; and 5) Social (0.84), with key indicators including comprehensive participation in development processes, social awareness and collective action, acceptance of diversity and peaceful coexistence, and social interdependence. These findings provide an empirical framework for developing and evaluating Peaceful Communities specifically in Pattani Province.

Keywords: Peaceful Community, Peaceful Community Attributes, Confirmatory Factor Analysis, Deep South of Thailand

บทนำ

“สันติสุข” หรือ “สันติภาพ” (Peace) เป็นคุณค่าและเป้าหมายอันสูงสุดที่ทุกสังคมปรารถนา โดยสันติสุขไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การปราศจากสงครามหรือความรุนแรงโดยตรงเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงภาวะของสังคมที่มีเอกภาพ ความสอดคล้องกลมเกลียว มีเสรีภาพ ความยุติธรรม และความสัมพันธ์ที่ปราศจากความรุนแรงทั้งต่อบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม (Galtung, 1969) ดังนั้น การสร้างสังคมสันติสุขจึงถือเป็นมากกว่าเป้าหมาย แต่ยังเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จและเป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้งด้วย (Lederach, 1997; UNESCO, 1998) ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาความไม่สงบและความขัดแย้งทางสังคมได้ยืดเยื้อมานานกว่า 20 ปี ซึ่งมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านการเมือง ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ การสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่นี้จึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และประชาชน

แนวคิดของ Peace Studies และการสร้างสังคมสันติสุขเน้นย้ำถึงความสำคัญของความเสมอภาคและความยุติธรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกกลุ่ม การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสมาชิกชุมชน (Galtung, 1996; Christie et al., 2008) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำชุมชนได้รับการชี้ว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางประสานความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา เสริมสร้างความไว้วางใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกชุมชนร่วมมือกันเพื่อความสงบและความยั่งยืน (Lederach, 2015) งานวิจัยก่อนหน้า อาทิ Wattanapradith (2018) ได้นำเสนอกรอบมิติชุมชนสันติสุข 5 ด้าน ได้แก่ มิติทางกาย มิติทางสังคม มิติทางจิตใจ มิติทางปัญญา และมิติผู้นำ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกรอบแนวคิดเหล่านี้ แต่ยังคงมีช่องว่างด้านความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองของคนในพื้นที่โดยตรง และการเชื่อมโยงคุณลักษณะเหล่านี้เข้ากับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ งานของ Lederach (1997, 2015) เน้นบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการสร้างความสมานฉันท์ ในขณะที่งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม ตัวกลางที่น่าเชื่อถือ และการมีส่วนร่วมของผู้นำศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจ และการฟื้นฟูความสัมพันธ์ในระดับชุมชน (Budde & Eickhoff, 2022; Haider, 2009) ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการยืนยันเชิงประจักษ์ในบริบทจังหวัดปัตตานี และเนื่องจากความซับซ้อนของบริบทพื้นที่ และความจำเป็นในการทำความเข้าใจ ทั้งมุมมองเชิงคุณภาพของชุมชนและข้อมูลเชิงปริมาณเชิงโครงสร้างการศึกษานี้ จึงใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เพื่อให้สามารถวิเคราะห์คุณลักษณะชุมชนสันติสุขอย่างครอบคลุมทั้งด้านประสบการณ์และความคิดเห็นของผู้คนในพื้นที่ ตลอดจนการตรวจสอบความถูกต้องของโครงสร้างองค์ประกอบเชิงสถิติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษานิยามและคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี
2. เพื่อยืนยันองค์ประกอบคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี ผู้เขียนได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา มีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1. ปรัชญาสากลว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งสันติภาพและการพัฒนา

องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1998) ได้วางรากฐานแนวคิด “วัฒนธรรมแห่งสันติภาพ” (Culture of Peace) โดยมุ่งเปลี่ยนผ่านสังคมจากวัฒนธรรมแห่งสงครามและความรุนแรงไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองท่ามกลางความแตกต่างทั้งด้านความคิดและการกระทำ โดยเสนอค่านิยมพื้นฐาน 9 ประการ ได้แก่ 1) ความรัก (Love) ซึ่งสะท้อนความจริงใจ ความรับผิดชอบ และการเสียสละ 2) ความกรุณา (Compassion) ที่เน้นเมตตาและการช่วยเหลือ 3) ความสมานฉันท์ (Harmony) ที่สร้างความเข้าใจและความร่วมมือ 4) ความอดกลั้น (Tolerance) ในการเคารพและยอมรับความหลากหลาย 5) ความเอาใจใส่และแบ่งปัน (Caring and Sharing) เพื่อส่งเสริมความไม่เห็นแก่ตัว 6) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) ที่ตอกย้ำความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโลก 7) การร่วมทุกข์ร่วมสุข (Empathy) ผ่านการตระหนักและเข้าใจผู้อื่น 8) จิตวิญญาณ (Spirituality) ที่เน้นการพัฒนาภายในและคุณค่าความเป็นมนุษย์ และ 9) ความปีติยินดี (Gratitude) ที่สะท้อนการยอมรับและการชื่นชมบทบาทของกันและกัน ค่านิยมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสังคมสันติสุขที่ตั้งอยู่บนความรัก ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนท่ามกลางความหลากหลาย

ในบริบทปัจจุบัน แนวคิดนี้ได้ถูกผสมเข้ากับวาระการพัฒนาระดับสากล ผ่านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่ 16 (SDG 16) ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับ

ทุกคน และการสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล มีความรับผิดชอบ และครอบคลุม ในทุกระดับสิ่งนี้ตอกย้ำว่าสันติภาพเป็นรากฐานที่ขาดไม่ได้สำหรับการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations, 2015)

2. แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

“ชุมชนสันติสุข” เป็นสังคมที่สื่อถึงคำว่า “สันติ” แปลว่า ความสงบ ซึ่งจะมีลักษณะที่โดดเด่น คือ ลักษณะสันติสุขภายใน (Inner Peace) หรือเรียกว่า สันติสุขส่วนตน หมายถึง ความรู้สึก สภาวะที่สุข สงบเย็นภายในจิตใจ และลักษณะสันติสุขภายนอก (External Peace) หรือที่เรียกว่า สันติสุขส่วนสังคม หมายถึง สภาวะที่บุคคล สังคม หรือโลก ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยเป็นความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี เช่น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นสภาวะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม (Wasi, et al., 1996)

Galtung (1996) ได้แบ่งประเภทของสันติภาพ หรือสันติสุข ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สันติภาพทางลบ (Negative Peace) หมายถึง การปราศจากความรุนแรงโดยตรงต่อบุคคลและกลุ่ม และการปราศจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่มองไม่เห็น เช่น ความไม่ยุติธรรมในระบบ ความไม่เท่าเทียมทางชาติพันธุ์ ศาสนา หรือเศรษฐกิจ 2) สันติภาพทางบวก (Positive Peace) หมายถึง ภาวะที่สังคมมีความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี เคารพในสิทธิมนุษยชน และปราศจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสภาวะที่ต้องสร้างสรรค์ขึ้นมา

แนวคิดของสันติภาพเชิงบวกได้รับการพัฒนาต่อยอดโดยสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพ (Institute for Economics and Peace) ซึ่งได้เสนอกรอบสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace Framework) ประกอบด้วยเสาหลัก เช่น รัฐบาลที่ทำงานได้ดี การกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และการยอมรับ

สิทธิของผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องและครอบคลุมมิติความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อาหาร สุขภาพ ชุมชน และการเมือง กรอบแนวคิดสมัยใหม่นี้เน้นย้ำว่า “ชุมชนสันติสุข” เป็นสังคมที่สามารถสร้างสภาวะที่เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความมั่นคงในทุกด้านอย่างบูรณาการ

3. มิติคุณลักษณะและบทบาทผู้นำในการสร้างสันติสุข

ในงานวิจัยของ Wattanapradith (2018) ได้สังเคราะห์ความหมายของ "ชุมชนสันติสุข" ออกเป็นกรอบมิติ 5 ด้านที่สอดคล้องกับการพัฒนาแบบองค์รวมและยังคงเป็นประโยชน์ในการศึกษาในบริบทประเทศไทย ได้แก่ 1) มิติทางกาย (Physical Development) สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รวมถึงความมั่นคงในอาชีพและการเข้าถึงทรัพยากร 2) มิติทางสังคม (Moral Development) สะท้อนพฤติกรรมกรมการแสดงออกทางสังคม การอยู่ร่วมกัน การมีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน 3) มิติด้านจิตใจ (Emotional Development) สะท้อนการพัฒนาภายในตนเองโดยอาศัยความเชื่อและวิถีศรัทธาแห่งท้องถิ่น เพื่อขัดเกลาจิตใจให้มีเมตตากรุณาและสมาธิ 4) มิติด้านปัญญา (Intellectual Development) สะท้อนถึงการแก้ปัญหาด้วยปัญญา การรู้เท่าทันโลก และการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง โดยยังคงรักษาวิถีชุมชน และ 5) มิติด้านผู้นำ (Leaders) สะท้อนบทบาทสำคัญของผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนในการนำพาชุมชนก้าวผ่านความขัดแย้งและสร้างสันติสุข โดยเน้นที่ คุณธรรม วิสัยทัศน์ และทัศนคติ

บทบาทของผู้นำในการสร้างสันติสุขได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนจากงานของ Lederach (2015) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นคือแรงขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความสมานฉันท์ในพื้นที่ขัดแย้ง นอกจากนี้ งานของ Budde และ Eickhoff (2022) รวมถึง Haider (2009) ยังยืนยันว่าภาวะผู้นำ

เชิงคุณธรรม (Ethical Leadership) การปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนรากฐานศรัทธา (Faith-Based Practice) และความเห็นอกเห็นใจ (Compassion) ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเสริมสร้างความไว้วางใจและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน ประเด็นเหล่านี้มีความหมายอย่างยิ่งในบริบทจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและต้องการผู้นำที่สามารถประสานความแตกต่างเพื่อนำไปสู่สันติสุขร่วมกัน

การทบทวนวรรณกรรมนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีกรอบแนวคิดพื้นฐานแต่การศึกษาคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานีจำเป็นต้องมีการยืนยันเชิงประจักษ์โดยเฉพาะ เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่สะท้อนความซับซ้อนของปัจจัยด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ ปัญญา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและเป็นธรรมในพื้นที่ดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบบตามลำดับ (Exploratory Sequential Design) ตามแนวคิดของ Creswell and Plano Clark (2011) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษานิยามและคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดวิธีวิจัยดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักคัดเลือกด้วยวิธีการเจาะจง เป็นผู้ที่มิพบทบทวนหน้าทีในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 12 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ 3 คน 2) ผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 คน 3) เจ้าหน้าที่สังกัดศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2 คน และ 4) นักวิชาการ ด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ 3 คน กรอบคำถามในการสัมภาษณ์ได้มาจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับคุณลักษณะชุมชนสันติสุข 5 มิติ ได้แก่ มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ

มิติทางสังคม มิติทางจิตใจ มิติทางปัญญา และมิติผู้นำ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาและจัดทำเป็นร่างนิยามและคุณลักษณะชุมชนสันติสุข

1.2 การสนทนากลุ่มเพื่อวิพากษ์ร่างนิยามและคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี ผู้ร่วมวิพากษ์เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างสังคมสันติสุข มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 8 คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านสันติศึกษา นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากนั้นสรุปผลจัดกลุ่มอธิบายคุณลักษณะชุมชนสันติสุขทั้ง 5 มิติ เพื่อนำข้อสรุปนี้ไปสร้างแบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลมุมมองของประชาชนต่อคุณลักษณะชุมชนสันติสุข

2. การยืนยันองค์ประกอบคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานี ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดวิธีวิจัยดังนี้

กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่มีอายุระหว่าง 20 – 60 ปี ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 150 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้เกณฑ์ขั้นต่ำในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) คือกลุ่มตัวอย่าง 100 - 150 คนขึ้นไป เพื่อให้โมเดลมีความเสถียรในการประมาณค่า (Hair et al., 2010) และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) พื้นที่เก็บข้อมูลประกอบด้วย ตำบลตะไละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง ตำบลเกาะจัน อำเภอมายอ ตำบลปากล่อ อำเภโคกโพธิ์ ตำบลบ่อทอง อำเภอนองจิก ตำบลตันหยงลุโละ อำเภเมืองปัตตานี ชุมชนละ 30 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามมุมมองของประชาชนต่อคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี 5 มิติ ได้แก่ มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางจิตใจ มิติทางปัญญา และมิติผู้นำ รวมจำนวน 20 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบ

ของลิเคิร์ต (Likert Scale) ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วย เฉยๆ เห็นด้วยน้อย และไม่เห็นด้วย แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขด้านการวัดผลและการวิจัย รวมจำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณาทุกข้อ และได้ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชนใน 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านบางแง ตำบลปากหล่อ อำเภอโคกโพธิ์ และชุมชนบ้านบ่อทอง ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจริง จำนวน 30 ชุด และได้ นำผลมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.812 จากนั้นจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยโปรแกรม JASP ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบและความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย χ^2 p-value > .05, $\chi^2/df < 3$, ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ≥ 0.90 , ค่าดัชนี Tucker-Lewis Index (TLI) ≥ 0.90 , ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) < 0.05 และค่าดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (SRMR) < 0.05 นอกจากนี้ คุณภาพของโมเดลโดยพิจารณาจากค่าความเชื่อมั่น (CR) ≥ 0.70 และค่าความตรงเชิงบรรจบ (AVE) ≥ 0.50 (Schumacker & Lomax, 2010)

ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. นิยามและคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม สามารถสังเคราะห์นิยาม "ชุมชนสันติสุข" ในบริบทจังหวัดปัตตานีว่าหมายถึงชุมชนที่สมาชิกสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของกันและกัน มีความสามัคคี ประองตอง และเคารพในหลักความเท่าเทียม โดยแก่นสำคัญของสันติสุขในชุมชนคือกลไกการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งชุมชนต้องมีแนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง มีกลไกกลางที่ทำให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และมีการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกันในทุกมิติของชีวิต โดยสามารถอธิบายคุณลักษณะชุมชนสันติสุข 5 มิติ ดังนี้

มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างสมาชิกในชุมชนกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าคุณลักษณะสำคัญของมิตินี้คือ *ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน* ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่รายได้เท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงความสามารถในการดำเนินกิจกรรมที่บูรณาการเข้ากับด้านสังคม เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยาอย่างสมดุล ดังนั้นสมาชิกในชุมชนต้องมีบทบาทอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของตนเอง ผ่านหลักการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับประโยชน์ มีกลไกในการบริหารจัดการทุนชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างรายได้และการจัดการทุนจากทรัพยากรชุมชน ซึ่งเป็นไปบนรากฐานของความสามารถและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังรวมถึงการมีสุขภาวะชุมชนที่ดี สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวเน้นย้ำว่า “ชุมชนสันติสุข คิดว่าควรเน้นเรื่องการสร้างรายได้ ให้มีกิน มีใช้เพียงพอ ไม่ลำบาก เพราะว่าถ้ามีกินมีใช้เพียงพอ โอกาสที่จะไปกระทำความผิด ลักขโมย หรือทำ

อาชีพที่ไม่ถูกต้องก็จะน้อยลง...มองไปถึงกองทุนเงินออม สวัสดิการต่าง ๆ ด้วย”
(ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

มิติทางสังคม เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงพฤติกรรมการณ์อยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าคุณลักษณะแกนหลักที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางบวกในชุมชน คือ การยอมรับความแตกต่าง การเคารพความเท่าเทียม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การพึ่งพาอาศัยกันของสมาชิกในชุมชน และการมีค่านิยมร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

1) **การยอมรับความแตกต่าง** ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าสมาชิกในชุมชนต้องมีความเข้าใจและรับรู้ถึงความแตกต่างหลากหลายในมิติต่าง ๆ (เช่น เพศ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ความคิด และความเชื่อ) และใช้การยอมรับนี้เป็นกลไกในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลเน้นย้ำถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย “ความแตกต่างเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา เพศที่แตกต่างกัน ทำกิจกรรมในชุมชนร่วมกันได้ใหม่ ในชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้างที่ส่งเสริมให้คนที่แตกต่างกันทางศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศรัทธาต่างกันแต่ทำกิจกรรมร่วมกันได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

2) **การเคารพความเท่าเทียม** ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าสมาชิกในชุมชนต้องคำนึงถึงหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสู่ความยุติธรรมและสันติสุข ดังตัวอย่างการสะท้อนความเห็น “...ถ้าเรามองเรื่องความเท่าเทียมกัน คนทุกคนในชุมชนเท่าเทียมกัน ดังนั้นก็มีสิทธิ์ที่จะได้รับพวกสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐที่เท่าเทียมกันด้วย...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

3) **กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน** ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่าสมาชิกในชุมชนต้องแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมในทุกขั้นตอนของการ

พัฒนา ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน จนถึงการรับประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้ตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตและทัศนคติของสมาชิกในชุมชน ดังความเห็นที่ว่า “สันติสุขในชุมชน คำนี้สะท้อนว่าคนในชุมชนต้องร่วมมือกัน ต้องช่วยเหลือ ฟังพากันในชุมชน ...คิดว่าชุมชนสันติสุขจะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

4) การฟังพาทอภัยกันของสมาชิกในชุมชน โดยเห็นว่าชุมชนต้องมีคุณลักษณะความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความรักความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบ รู้จักแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้แก่กันเพื่อนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี เป็นการสะท้อนถึงความต้องการฟื้นฟูความสัมพันธ์ในอดีต “...ความรัก ความสามัคคีกันในชุมชน ฟังพาทอภัยกัน มีอะไรก็แบ่งปันช่วยเหลือกัน เหมือนสังคมในอดีต แบบนี้นำไปสู่สังคมสันติสุขได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

5) การมีค่านิยมร่วมกันของสมาชิกในชุมชน สมาชิกมีความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ร่วมกันในการมุ่งสร้างความเข้มแข็ง สามัคคี ปองดอง และความเป็นมิตรต่อกัน ค่านิยมร่วมกันมีความสำคัญอย่างยิ่งในช่วงวิกฤต “อีกเรื่องที่สำคัญไม่น้อยเลยนะ เรื่องความคิดเห็น อุดมการณ์ของคนในชุมชนจะต้องเป็นไปในทางเดียวกัน ถึงจะไปสู่สันติสุขได้ อย่างตอนนี้เกิดโรคระบาด เกิดโควิด คนในชุมชนต้องมีความคิดไปทางเดียวกัน ต้องร่วมกันช่วยเหลือชุมชนให้อยู่ได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

มิติทางจิตใจ สะท้อนถึงการพัฒนาจิตสำนึกและการเติบโตทางอารมณ์ของสมาชิกในชุมชน โดยมีพื้นฐานจากการเข้าใจตนเองเข้าใจผู้อื่น ความเชื่อ ความศรัทธาตามหลักศาสนาหรือวิถีศรัทธาแห่งท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยพบว่ามืองค์ประกอบหลัก 2 ประการ ได้แก่

1) การเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น คุณลักษณะนี้หมายถึงการที่สมาชิกในชุมชนรู้จักตัวตน ความต้องการที่แท้จริง และความแตกต่างของตนเอง พร้อมทั้งเข้าใจผู้อื่นที่มีความเชื่อและความศรัทธาที่แตกต่างกัน สามารถสื่อสารให้เข้าใจตรงกัน และปรับตัวเข้ากับบุคคลที่แวดล้อมได้ ดังความเห็นที่ว่า “สันติสุขได้ต้องเข้าใจ ใจเขาใจเรา เข้าใจในความแตกต่างของแต่ละคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน ไม่เหมือนกันตั้งแต่อยู่ในท้องแม่แล้ว เกิดมาก็ไม่เหมือนกัน เด็บโตก็ถูกเลี้ยงมาไม่เหมือนกัน ไปอยู่ในสังคม สภาพแวดล้อมต่างกัน ถ้าเราเข้าใจความไม่เหมือนกันของแต่ละคนนี้ ก็อยู่ร่วมกันได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

2) วิถีศรัทธาแห่งท้องถิ่น เป็นการยอมรับรากฐานของความเชื่อและความศรัทธาที่หลากหลายในท้องถิ่น ซึ่งสืบทอดไปสู่รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา จนหลอมรวมกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และคงไว้ซึ่งความเป็นพหุวัฒนธรรมของสังคมไทย ดังความเห็นที่ว่า “...สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมบ้านเรา เด่นชัดในเรื่องการมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เชื่อศรัทธาในศาสนาใด ก็ปฏิบัติตามหลักศาสนานั้น แล้วการที่คนในสังคมในชุมชนมีหลากหลายศาสนา เรายอมรับในการปฏิบัติหรือการวิถีชีวิตของคนต่างจากเราหรือไม่ ตรงนี้ต้องยอมรับนะ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

มิติทางปัญญา สะท้อนถึงความสามารถของชุมชนในการใช้กระบวนการทางความคิดเพื่อแก้ปัญหา พัฒนากลไกการจัดการความขัดแย้ง และปรับตัวเพื่ออยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างสันติ โดยพบว่ามีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ ได้แก่

1) การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา คุณลักษณะนี้มุ่งเน้นการที่ชุมชนหาทางออกของปัญหาหรือแนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยปฏิเสธการใช้ความรุนแรงทางกายภาพแต่เลือกใช้ปัญญาและกลไกเชิงโครงสร้างในการแก้ปัญหา เช่น การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าว

“...อาจดูจากจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในชุมชน มีการจัดการอย่างไรกับคดีที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จัดการวิธีไหน ซึ่งข้อมูลนี้ก็อยู่ที่ศูนย์ไกลเกลี่ยภาคประชาชน สามารถติดต่อขอได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

2) การปรับตัวสู่การเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะนี้สะท้อนถึงการที่สมาชิกในชุมชนแสดงออกถึงความพยายามที่จะปฏิบัติตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาความสมดุลของชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังความเห็นที่ว่า “อยู่ร่วมกันต้องปรับตัวเข้าหากัน ต้องปรับจนในสิ่งที่คิดเห็นไม่ตรงกันให้ได้ เรื่องนี้ถือว่าสำคัญสำหรับสันติสุขในสังคม บางที่บางสถานการณ์อาจต้องใช้คนกลางเป็นตัวช่วย เป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความเข้าใจกัน ก็ถือว่าเป็นการปรับตัวเพื่อที่จะอยู่ร่วมกันได้ในสังคมที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

มิติผู้นำ สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการนำพาสมาชิกให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยพบว่า คุณลักษณะสำคัญของมิตินี้คือ การมีภาวะผู้นำเพื่อสันติสุข โดยผู้นำต้องมีความสามารถในการกำหนดทิศทางและยุทธวิธีในการดำเนินงานหรือการอยู่ร่วมกันในชุมชน ต้องนำพาชุมชนให้สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ กฎหมายอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม และให้ความสำคัญกับความเสมอภาค โดยเห็นว่าการปฏิบัติเหล่านี้เป็นการสร้างบารมีและความน่าเชื่อถือให้แก่ตัวผู้นำ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าว “สันติสุขในชุมชนผู้นำสำคัญเพราะถ้าหากว่าผู้นำมีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายที่ถูกต้อง ถูกกฎหมาย ไม่เอารัดเอาเปรียบใคร ก็ถือว่าเป็นแบบอย่างให้ประชาชนได้ระดับหนึ่งแล้ว ทีนี้ผู้นำต้องมีความคิดที่จะทำให้เกิดสันติสุขในชุมชนด้วย อาจเป็นการคิดกิจกรรม ให้ชาวบ้านทำร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความรักใคร่ปรองดองกันในหมู่บ้านในชุมชน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานี ดังนี้

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งเพื่อตรวจสอบองค์ประกอบคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานีที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางจิตใจ มิติทางปัญญา และมิติผู้นำ จากข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ พบว่าโมเดลสมมุติฐานไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 928.410$, $df = 160$, $p < .001$, $\chi^2/df = 5.803$, $CFI = 0.660$, $TLI = 0.596$, $RMSEA = 0.179$, $SRMR = 0.163$) ผู้วิจัยจึงปรับโมเดล โดยพิจารณาจากการตัดข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) ต่ำกว่า .5 ได้แก่ มิติทางสังคม (2 ข้อ) และมิติผู้นำ (1 ข้อ) และพิจารณาค่าดัชนีการปรับแก้ (MI) มีการปรับให้มี covariance ระหว่างส่วนเหลือ (Residual) หลังการปรับพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 267.507$, $df = 103$, $p < .001$, $\chi^2/df = 2.597$, $CFI = 0.912$, $TLI = 0.883$, $RMSEA = 0.103$, $SRMR = 0.104$) และเมื่อพิจารณาคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (CR) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.883 (มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ $CR = 0.883$, มิติทางจิตใจ $CR = 0.851$, มิติผู้นำ $CR = 0.840$, มิติทางสังคม $CR = 0.822$, และมิติทางปัญญา $CR = 0.795$) และทั้ง 5 องค์ประกอบ มีค่า AVE อยู่ระหว่าง 0.691 - 0.725 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานสะท้อนถึงคุณภาพของข้อคำถามแต่ละรายการที่น่าเชื่อถือมากขึ้น แสดงว่าองค์ประกอบคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานี ทั้ง 5 มิติ มีรายละเอียดข้อคำถาม 17 รายการที่สามารถอธิบายข้อมูลเชิงประจักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทั้ง 17 ข้อคำถาม พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.64 - 0.91 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานระหว่าง 0.047 - 0.212 ค่าการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่า

น้ำหนักองค์ประกอบ มีค่าระหว่าง 7.592 - 19.581 มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า (ค่า $Z > 1.96$) ดังตารางที่ 1

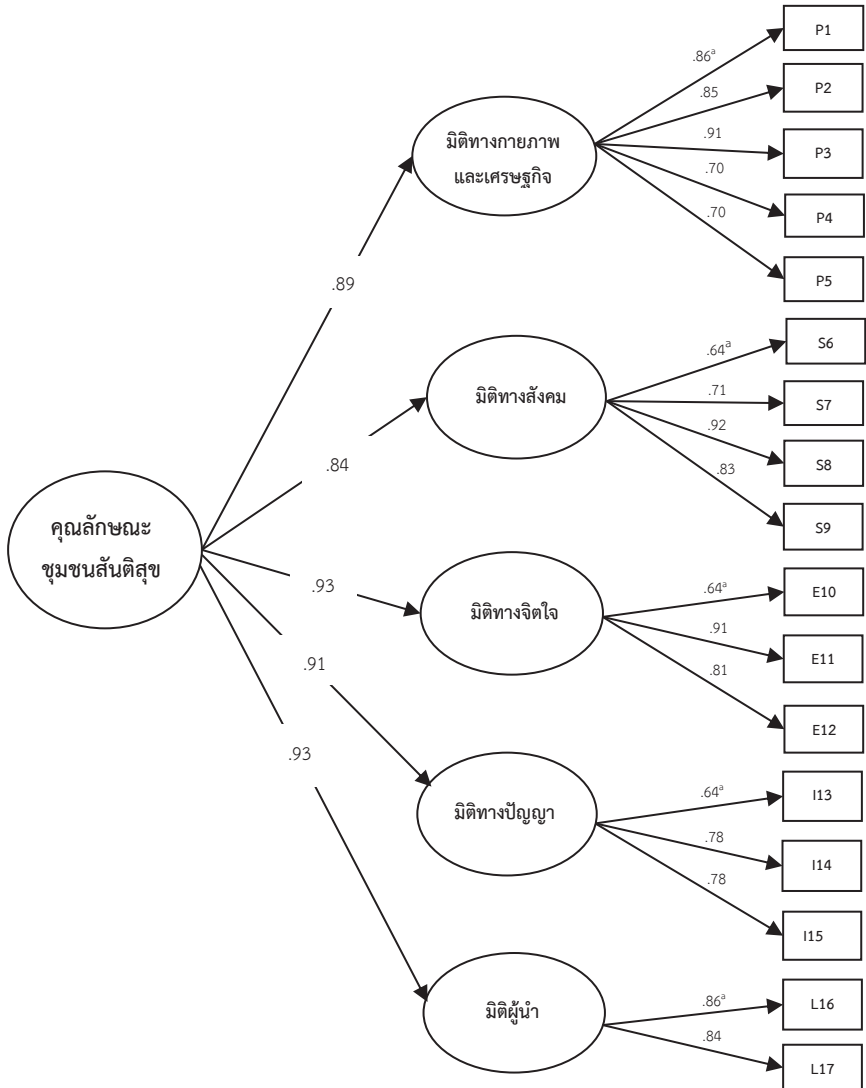
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของคุณลักษณะชุมชนสันติสุขจากมุมมองประชาชนในจังหวัดปัตตานี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางจิตใจ มิติทางปัญญา และมิติผู้นำ พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 158.312$, $df = 96$, $p < .001$, $\chi^2/df = 1.649$, $CFI = 1.015$, $TLI = 1.137$, $RMSEA = 0.038$, $SRMR = 0.053$) พิจารณาด้านความเชื่อมั่น (CR) พบว่าโมเดลการวัดคุณลักษณะชุมชนสันติสุขมีความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.865 (มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ CR = 0.901, มิติทางจิตใจ CR = 0.872, มิติทางสังคม CR = 0.853, มิติผู้นำ CR = 0.880 และมิติทางปัญญา CR = 0.820) โดยทั้ง 5 องค์ประกอบมีค่า AVE อยู่ระหว่าง 0.718 – 0.837 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐาน สะท้อนถึงคุณภาพของโมเดลแฝงทั้ง 5 องค์ประกอบที่น่าเชื่อถือมากขึ้น และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทั้ง 5 องค์ประกอบพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.84 – 0.93 องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบมิติผู้นำ (0.93) รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบมิติทางจิตใจ (0.92) องค์ประกอบมิติทางปัญญา (0.91) องค์ประกอบมิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ (0.89) และองค์ประกอบมิติทางสังคม (0.84) โดยทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกค่า (ค่า $Z > 1.96$) แสดงว่าองค์ประกอบทุกมิติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี ดังตารางที่ 1 และภาพประกอบ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งและอันดับสอง

องค์ประกอบคุณลักษณะ ชุมชนสันติสุข	น้ำหนักองค์ประกอบ		SE	Z-Value
	b	β		
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับหนึ่ง				
1. มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ (Physical and Economic)				
1.1 ความมั่นคงทางรายได้ (P1)	1.00	0.86	-	-
1.2 การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจและการ สะสมทุน (P2)	0.93	0.85	0.047	19.581**
1.3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและการสร้าง ความสามัคคี (P3)	0.90	0.91	0.064	14.114**
1.4 การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานทางกายภาพ (P4)	0.54	0.70	0.055	9.814**
1.5 ความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการ สาธารณสุข (P5)	0.50	0.70	0.051	9.748**
2. มิติทางสังคม (Social)				
2.1 การพึ่งพิงทางสังคม (S6)	1.00	0.64	-	-
2.2 การยอมรับความหลากหลายและการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติ (S7)	1.17	0.71	0.076	15.449**
2.3 การมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมใน กระบวนการพัฒนา (S8)	1.65	0.92	0.188	8.775**
2.4 การตระหนักรู้และรวมพลังทางสังคม (S9)	1.65	0.83	0.195	8.482**
3. มิติทางจิตใจ (Emotional)				
3.1 การตระหนักรู้และเข้าใจในตนเอง (E10)	1.00	0.64	-	-

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งและอันดับสอง (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะ ชุมชนสันติสุข	น้ำหนักองค์ประกอบ		SE	Z-Value
	b	β		
3.2 การเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (E11)	1.65	0.91	0.200	8.275**
3.3 การยอมรับและเข้าใจความหลากหลาย ทางสังคมและวัฒนธรรม (E12)	1.59	0.81	0.198	8.051**
4. มิติทางปัญญา (Intellectual)				
4.1 การยึดมั่นในหลักการไม่ใช้ความรุนแรง (I13)		0.64		
4.2 มีกระบวนการและกลไกจัดการความ ขัดแย้งอย่างสันติ (I14)		0.78	0.202	7.704**
4.3 การเรียนรู้และปรับตัวร่วมกันในชุมชน (I15)	1.61	0.78	0.212	7.592**
5. มิติผู้นำ (Leadership)				
5.1 มีวิสัยทัศน์และความชอบธรรม (L16)	1.00	0.86	-	-
5.2 มีคุณธรรมจริยธรรม และมีบารมี (L17)	0.91	0.84	0.116	7.846**
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับสอง				
องค์ประกอบมิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ	1.00	0.89	-	-
องค์ประกอบมิติทางสังคม	1.12	0.84	0.083	12.251**
องค์ประกอบมิติทางจิตใจ	1.28	0.92	0.097	18.147**
องค์ประกอบมิติทางปัญญา	1.23	0.91	0.183	7.582**
องค์ประกอบมิติผู้นำ	1.61	0.93	0.217	8.925**

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาานิยามและคุณลักษณะของชุมชนสันติสุขและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะของชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี พบว่าองค์ประกอบของคุณลักษณะชุมชนสันติสุขในบริบทจังหวัดปัตตานี แสดงความเที่ยงตรงเชิงยืนยันว่าประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ มิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางจิตใจ มิติทางปัญญา และมิติผู้นำ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีทุกมิติโดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

1. **องค์ประกอบมิติผู้นำ** มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดในการกำหนดคุณลักษณะของชุมชนสันติสุข โดยตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และความชอบธรรม การมีคุณธรรมจริยธรรมและบารมี แสดงให้เห็นว่าผู้นำมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะชุมชนสันติสุขมากที่สุด บทบาทของผู้นำไม่ได้จำกัดเพียงการบริหารจัดการ แต่ยังหมายถึงการสร้างความชอบธรรมทางสังคมและศีลธรรมที่นำไปสู่ความไว้วางใจและการยอมรับในพื้นที่ สอดคล้องกับ Johan Galtung (1969; 1996) ที่อธิบายว่าสันติภาพเชิงบวกเกิดจากความยุติธรรม ความเสมอภาค และความสัมพันธ์ที่ปราศจากการกดขี่ อีกทั้งการยอมรับผู้นำยังขึ้นอยู่กับคุณธรรมและการปฏิบัติที่เป็นธรรมมากกว่าอำนาจตามกฎหมาย (Suchman, 1995; Tyler, 2006) ความชอบธรรมและบารมีจึงเป็นทุนทางสังคมสำคัญที่ทำให้ผู้นำสามารถใช้อิทธิพลเชิงไม่บังคับในการจัดการความขัดแย้งและนำพาชุมชนไปสู่ความสงบสุขได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Lederach (1997; 2015) ที่เน้นย้ำว่าผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างระดับรากหญ้ากับโครงสร้างทางการเมืองที่กว้างขึ้น แม้ในบริบทที่เปราะบางทางสังคมและการเมือง

2. **องค์ประกอบมิติทางจิตใจ** มีค่าน้ำหนักรองลงมาจากมิติภาวะผู้นำ แต่มีระดับความสำคัญใกล้เคียงกัน โดยตัวบ่งชี้สำคัญประกอบด้วย การเข้าใจ

ตนเองและผู้อื่น การยอมรับและเข้าใจความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม และการยึดโยงกับวิถีศรัทธาท้องถิ่น ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิด Peace Psychology ที่อธิบายว่าความเห็นอกเห็นใจและการตระหนักรู้ตนเองเป็นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลและชุมชน (Christie et al., 2008; Ryff, 2013) ในระดับโครงสร้างสังคมชุมชน การยึดโยงกับวิถีศรัทธาท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นกลไกกลางสำคัญในการก่อรูปความไว้วางใจและทุนทางสังคมโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมเข้มข้น ศรัทธาทางศาสนาทำหน้าที่เป็นกรอบคุณค่าร่วมที่ช่วยลดความหวาดระแวงและเสริมความไว้วางใจระหว่างกลุ่ม เสริมสร้างความผูกพันทางสังคม และส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีย่างยั่งยืนของชุมชน

3. องค์ประกอบมิติทางปัญญา มีค่าน้ำหนักใกล้เคียงกับมิติทางจิตใจ โดยมีตัวบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ การยึดมั่นในหลักการไม่ใช้ความรุนแรง และการมีกระบวนการหรือกลไกจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนถึงความสามารถเชิงเหตุผลและเชิงกระบวนการของชุมชนในการประเมินสถานการณ์ แสวงหาทางเลือก และใช้โครงสร้างการตัดสินใจที่หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของชุมชนสันติสุข ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Paul (2021) ที่ระบุว่ากลไกการเจรจาที่ตั้งอยู่บนการคิดเชิงซับซ้อน (Complex Problem-Solving) ช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการความขัดแย้งระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานของ Lederach (2015) อธิบายว่ากระบวนการสันติภาพที่ยั่งยืนต้องอาศัย Moral Imagination และความสามารถในการสร้างทางเลือกใหม่ร่วมกัน และงานของ Budde และ Eickhoff (2022) ยืนยันว่าการรอบคอบที่ตั้งอยู่บนเหตุผล ความโปร่งใส และกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและลดการใช้ความรุนแรงในพื้นที่เปราะบาง

4. องค์ประกอบมิติทางกายภาพและเศรษฐกิจ เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักลำดับถัดมา โดยตัวบ่งชี้สำคัญคือ ความมั่นคงทางรายได้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเอง การเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานทางกายภาพและความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างสมาชิกชุมชนกับสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจกายภาพ และการใช้ทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งยังเน้นบทบาทของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกระดับ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมด้านความคิด การลงมือปฏิบัติ ไปจนถึงการได้รับประโยชน์จากผลลัพธ์ของการพัฒนา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด “Development as Freedom” ของ Sen (1999) ที่ระบุว่าการพัฒนาที่มีความหมายต้องทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรพื้นฐานและมีศักยภาพในการสร้างคุณภาพชีวิตอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ งานของ Putnam (2000) และ Narayan & Cassidy (2001) ยังยืนยันบทบาทของทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจในฐานะทรัพยากรเชิงโครงสร้างที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ การประสานความร่วมมือ และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนในระยะยาว

5. องค์ประกอบมิติทางสังคม เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักลำดับท้ายสุด แต่ยังคงมีค่าน้ำหนักในระดับสูงเช่นเดียวกับมิติอื่น โดยตัวบ่งชี้สำคัญคือ การมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมในกระบวนการพัฒนา การตระหนักรู้และรวมพลังทางสังคม การยอมรับความหลากหลายและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพึ่งพิงทางสังคม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามิติทางสังคมสะท้อนพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกันและสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคมและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมที่ระบุว่าความร่วมมือ ความไว้วางใจ และเครือข่ายสังคมช่วยเสริมศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ (Putnam, 2000; Pretty & Ward, 2001) นอกจากนี้

งานวิจัยด้านทุนทางสังคมในระดับชุมชนยังพบว่ากลไกความร่วมมือระหว่างสมาชิกอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพสามารถเพิ่มความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและแก้ไขข้อขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังเช่นการศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคมผ่านการจัดการความขัดแย้งในชุมชนต่าง ๆ พบว่าเครือข่ายความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกเป็นทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ของการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันและสร้างระบบสนับสนุนในชุมชน (Meyer, 2001)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศอ.บต. หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ควรนำตัวชี้วัดชุมชนสันติสุขทั้ง 5 มิติ ไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพชุมชน รวมทั้งออกแบบนโยบายและแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง

2. ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนใช้ตัวชี้วัดที่ได้จากการวิจัยนี้ เพื่อใช้ในการประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาสภาพภายในในการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะกลไกด้านผู้นำชุมชนและเวทีการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาควิชาการ ควรสนับสนุนการเผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับ “ตัวชี้วัดชุมชนสันติสุข” และฝึกอบรมผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ครู นักศึกษา และเยาวชนในพื้นที่ ให้เข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดดังกล่าวได้จริงในทางปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรใช้ดัชนีที่ค้นพบในการวิจัยนี้ ไปศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดชุมชนสันติสุขของพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สามารถนำไปใช้ประเมินคุณลักษณะ

ชุมชนสันติสุขได้ว่าเป็นระบบ เพื่อใช้ในการติดตามความเปลี่ยนแปลงและประเมินผลกระทบของนโยบายภาครัฐต่อความสันติสุขในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- Budde, V., & Eickhoff, K. (2022). *Fostering constructive relations: Approaches to trust-building in peacebuilding interventions (Research report)*. Institute for Peace Research and Security Policy. <https://doi.org/10.25592/ifsh-research-report-008>
- Christie, D. J., Tint, B. S., Wagner, R. V., & Winter, D. D. (2008). Peace psychology for a peaceful world. *American Psychologist*, 63(6), 540–552. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.63.6.540>
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167–191. <https://doi.org/10.1177/002234336900600301>
- Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. London: SAGE.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Pearson.
- Haider, H. (2009). *Community-based approaches to peacebuilding in conflict-affected and fragile contexts*. (GSDRC Issue Paper). University of Birmingham.

- Lederach, J. P. (1997). *Building peace: sustainable reconciliation in divided societies*. United States Institute of Peace Press.
- Lederach, J. P. (2015). *The little book of conflict transformation*. New York: Good Books.
- Narayan, D., & Cassidy, M. F. (2001). *A dimensional approach to measuring social capital: Development and validation of a social capital inventory*. *Current Sociology*, 49(2), 59–102.
<https://doi.org/10.1177/0011392101049002006>
- Paul, G.D. (2021). The influence of belief in offender redeemability and decision-making competence on receptivity to restorative justice. *Negotiation and Conflict Management Research*, 14(1), 1-20. <https://doi.org/10.1111/ncmr.12176>
- Pretty, J., & Ward, H. (2001). Social capital and the environment. *World Development*, 29(2), 209–227.
[https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00098-X](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00098-X)
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Touchstone Books/Simon & Schuster.
<https://doi.org/10.1145/358916.361990>
- Ryff, C. D. (2013). Psychological Well-being Revisited: Advances in the Science and Practice of Eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10–28.
<https://doi.org/10.1159/000353263>
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press.

- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571-610. <https://doi.org/10.5465/amr.1995.9508080331>
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. (3rd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Tyler, T. R. (2006). *Why People Obey the Law* (2nd ed.). Princeton University Press.
- UNESCO. (1998). *Culture of peace: A declaration and programme of action*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Wattanapradith, K. (2018). Peace community in the 26th Buddhist Century: Knowledge Learned from Peace Community in Conflict Areas. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(Sp1), 13-24.